

Plànol i perfils que reflecteixen –tal com es diu al document– el primitiu projecte per a l'església fora muralles que corresponen al projecte de Cermeño (Archivo Histórico Militar).

L'església de Santa Maria extramurs de Roses

Pablo de la Fuente de Pablo

La projecció i construcció de la nova església parroquial de Santa Maria extramurs de Roses cal entendre-la dins el procés de regulació urbanística que patirà el raval de la fortalesa durant la segona meitat del segle XVIII. Malgrat això, també s'ha de dir que la formació del raval la tenim documentada a partir del setge que a mitjan segle XVII patirà Roses durant la guerra dels Segadors. La conquesta per part dels francesos motivarà l'expulsió de la població civil del recinte intramurs i la formació d'una àrea suburbial a llevant de la fortalesa, encara que, a cop d'ull, podem considerar sorprenent que la regularització de la zona polèmica fos un tema quasi oblidat durant més d'un segle.

Raons per a la construcció

Existeixen una sèrie de raons que expliquen el moment en el qual els enginyers reials entendran en l'assumpte, essent els principals exponents conjunturals els següents:

a) Els dictàmens realitzats a mitjan segle XVIII pels enginyers Pedro de Lucuze i Juan Martín Cermeño, en els quals creuen convenient la rehabilitació de la fortalesa de Roses, secundaritzada fins aquell moment *enfront d'altres actuacions, fonamentalment la ciutadella de Barcelona*, obra de l'enginyer Jorge Próspero Verboom. Precisament, coneixem informes d'aquest últim enginyer i també de Pedro de Superviela anteriors a la meitat del segle en els quals es recomana l'abandonament de Roses.

b) Les clares instruccions de la Reial Ordenança de 1768, en la qual s'estipulava un rigorós control sobre les zones polèmiques, netejant de tot obstacle l'àrea compresa en un perímetre de 1.500 vares castellanes entorn a les fortificacions. Malgrat això, en el cas de Roses coneixem una ordenança específica de començament de segle XVIII en la qual es limitava parcialment –una mica més de 500 vares– la zona polèmica a llevant, establint com a límit la riera de Ginjolers. Malgrat això, una bona part del raval quedava inclosa dins aquesta zona de restricció.

c) La política de noves fundacions encetada per la monarquia borbònica durant la segona meitat del segle. En el cas de l'Empordà tenim prou notícies al respecte, essent els casos més coneguts i estudiats l'establiment de la vila de Sant Miquel de Colera i la malograda fundació de Sant Lluís dels Reials Lliuraments.

Martín-Paredes Cermeño

Sota aquests condicionaments, a fi de regularitzar la zona polèmica, intervingrà el 1772 l'enginyer Paredes Cermeño, el qual realitzarà un projecte de nova població per a Roses basat en un model urbanístic ortogonal. Malgrat que en el present article no aprofundirem dins temes urbanístics, sí que cal dir que Cermeño cercarà la transformació del raval en una veritable població autònoma –proposta que no ha estat observada per alguns autors–, trencant d'una forma definitiva la subordinació vers la fortalesa del poblament extramurs. Significativa sobre aquest punt és la proposta de construcció d'una església parroquial a la plaça Major de la nova vila, ja que fins aquell moment els veïns del raval depenien de l'església de Santa Maria intramurs.

L'autoria de Cermeño sobre el projecte de la nova parròquia podem provar-la gràcies a una sèrie de raons de diversa índole. En primer lloc, cal dir que al llarg del segle XVIII és bastant coneguda l'activa participació dels enginyers militars en projectes d'arquitectura civil, essent Sabatini el més notable exemple al respecte. Pel que fa referència a l'experiència de Cermeño com a arquitecte religiós, podem documentar la seva intervenció en els projectes de la nova catedral de Lleida, el claustre nou del monestir de Montserrat, l'església de Sant Miquel de Barcelona o l'església del castell de Sant Ferran de Figueres, exemple d'arquitectura religiosa castrense amb el seu voltant a prova de bomba. Corroborant aquest indicatiu, disposem d'un plànol de començament de segle XIX en el qual s'al·ludeix que aquest respon a la disposició primitiva pensada per a l'església. Podem afirmar que les limitacions arquitectòniques imposades per a totes les construccions de l'àrea afectada pels enginyers que intervindran després de Cermeño fa que puguem eliminar-los.

Característiques del temple

L'església que apareix a la traça presenta una planta rectangular i tres naus longitudinals. La nau central o principal –de doble amplada i més alta que les dues naus laterals– té un absis poligonal embotit dins la planta, disposant-se el cor sobre la porta principal, al qual s'accedeix mitjançant una escala que es troba a la nau de l'esquerra, a la capçalera d'aquesta nau s'hi troba la sagristia. La torre del cloquer és a la façana principal sobre la nau lateral dreta: al costat del campanar, a la mateixa nau, trobem el baptisteri i a la seva capçalera una petita capella. Des d'un punt de vista estilístic podem qualificar els recursos arquitectònics emprats dins una pauta neoclàssica, aspecte que coincideix amb els criteris academicistes de Cermeño.

Anguiano i López Sopeña

Dins aquesta línia també és important dir que, malgrat que el projecte urbanístic de Cermeño fou aprovat, el 1788 l'Ajuntament de Roses obtindrà –per raons en les quals ara no ens endinsarem– la revisió del projecte, assumpte en el qual entendrà l'enginyer Ramón de Anguiano. Malgrat tot, aquest projecte serà refusat pels seus superiors, per la qual cosa el 1791, serà el també enginyer Antonio López Sopeña qui elaborarà un nou projecte que serà definitivament aprovat. Val a dir que tant Anguiano com Sopeña es mostraran radicalment contraris a la idea de la nova parròquia, i autoritzaran solament la construcció –en un indret diferent i amb els condicionants ja expres-

sats– d'una església sufragània de Santa Maria intramurs, amb la qual cosa –malgrat la reestructuració urbana– es perdria aquest caràcter de nova població del projecte de Cermeño i no se superava la condició suburbial del nucli fora muralles respecte de la fortalesa.

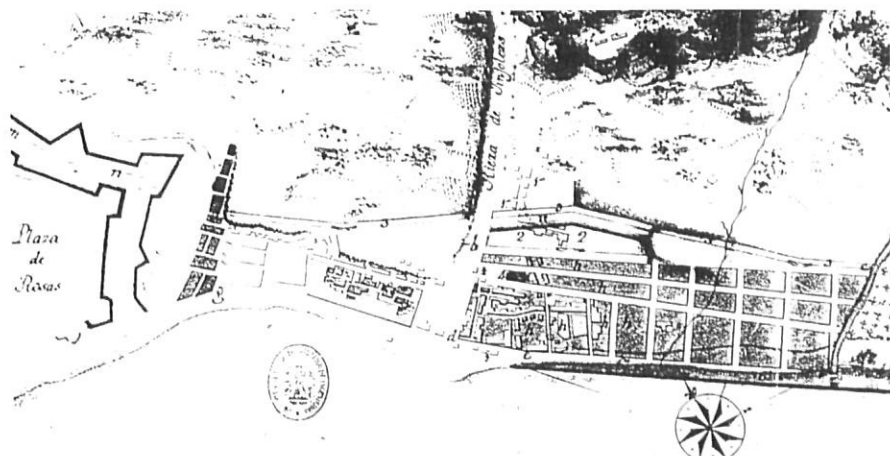
Malgrat tot, el criteri inicial de Sopeña canviarà després del setge que durant la Guerra Gran patirà Roses. La destrucció de l'església parroquial de Santa Maria intramurs i la proposta dels veïns d'assumir els costos de l'obra faran més flexibles els criteris de Sopeña, el qual, fins i tot, autoritzarà el trasllat de les campanes de l'enrunada església de la fortalesa a la nova parròquia.

La construcció de la nova església es perllongarà durant bona part del segle XIX, essent el projecte inicial alterat a mitjan segle per l'arquitecte Martí Sureda. L'objectiu d'aquest article ha estat exposar l'autoria del projecte inicial i contextualitzar-lo, aportant un nou element divulgatiu sobre la important tasca dels enginyers militars de la monarquia borbònica com a vertebradors del territori, a la vegada que exponents de l'avantguarda arquitectònica durant el segle XVIII.

Pablo de la Fuente és historiador.

Nota

Atesa l'extensió de l'article i el seu caràcter divulgatiu, remeto els lectors interessats per a una aprofundida consulta al capítol 2.7 de la meua pròxima tesi doctoral *Las fortificaciones reales del Golfo de Roses en época moderna*, dirigida per la doctora Alicia Cámara Muñoz i inscrita al Departamento de Historia del Arte de la Universidad Nacional de Educación a Distancia, on tracto amb bastant detall l'evolució de la zona polèmica i l'actuació dels enginyers reials.

El projecte definitiu, realitzat el 1791 per l'enginyer Antonio López Sopeña, on podem apreciar la nova ubicació de l'església –indicada amb el número 4– fora muralles (Archivo Histórico Militar).